

The Oxford Handbook of Political Methodology, red. Janet M. Box-Steffensmeier, Henry E. Brady, David Colier¹

Wraz z popularyzacją studiów wyższych rynek wydawniczy wzbogacił się o szereg różnorodnych opracowań podręcznikowych służących potrzebom procesu dydaktycznego. Także moda na politologię otworzyła szersze możliwości w tym segmencie wydawniczym. Jednak wśród stosunkowo bogatego repertuaru podręcznikowego opracowania związane ze *stricte* teoretycznymi bądź metodologicznymi zagadnieniami stanowią zaledwie margines ogółu publikowanych książek, nie tylko w krajowych, lecz także zagranicznych wydawnictwach naukowych. Tym większe zainteresowanie wzbudza nowy podręcznik wydany w ramach szerszej serii wydawniczej zatytułowanej *The Oxford Handbooks of Political Science*, której redaktorem generalnym jest dobrze znany nie tylko teoretykom polityki badacz, Robert E. Goodin.

Książka podzielona została na dziewięć części, zatytułowanych: 1. Wprowadzenie, 2. Główne podejścia w metodologii nauk społecznych, 3. Pojęcia i pomiar, 4. Przyczynowość i wyjaśnianie w badaniach społecznych, 5. Eksperyment, quasi-eksperyment i eksperyment naturalny, 6–7. Ilościowe instrumen-

ty w opisie i przyczynowym wyjaśnianiu, 8. Jakościowe instrumenty w opisie i wyjaśnianiu przyczynowym, 9. Organizacje, instytucje i ruchy w perspektywie metodologicznej. Każda z części zawiera kilka tekstów obejmujących w sumie aż trzydzieści siedem rozdziałów. Na poszczególne rozdziały składają się artykuły i studia naukowe, tworzące gradacyjną strukturę treści, uporządkowaną od zagadnień najogólniejszych do bardziej szczegółowych. Całość zajmuje prawie 900 stron tekstu wraz z indeksem rzeczowym.

Poza imponującym rozmachem objętościowym dwie cechy odróżniają tę pozycję wydawniczą od większości krajowych opracowań tego typu. W pierwszym rzędzie ma ona charakter pracy zbiorowej, co nie jest domeną podręczników podporządkowanych głównie potrzebom dydaktyki. Zasadnicze trudności wiążą się zazwyczaj w umiejętnym doborze autorów, wyspecjalizowanych w określonym obszarze tematycznym, oraz trafnym zestawieniu i syntezie zróżnicowanej problemowo treści, często poruszającej specjalistyczne, a przez to kontekstowo fragmentaryczne zagadnienia. Zwraca uwagę również fakt, że problematyka książki znacząco wyrasta poza wąsko rozumianą metodologię badań empirycznych. Wręcz przeciwnie, zwłaszcza w pierwszych częściach główny nacisk położony jest na kwestie epistemologiczne, a nawet ontologiczne, które zazwyczaj nie mieszczą się w tradycyjnym, empirycznie zorientowanym modelu politologii.

¹ *The Oxford Handbook of Political Methodology*, red. J.M. Box-Steffensmeier, H.E. Brady, D. Colier, Oxford University Press, New York 2008, ss. 800.

Tym większe uznanie należy się redaktorom, którzy potrafili z poszczególnych tekstów skomponować zsynchronizowaną i spójną całość.

Zarówno proporcje objętościowe, jak i bogactwo problemowe uniemożliwia choćby pobieżny przegląd wszystkich tekstów. Warto jednak wskazać kilka interesujących spostrzeżeń i wniosków, które nasuwają się po lekturze książki. Już pierwsza część, będąca wprowadzeniem redaktorów do właściwej części opracowania, ukazuje, iż tytułowa metodologia badań polityki odwołuje się do szerokiego wachlarza zagadnień nawiązujących do różnych orientacji teoretycznych i wywodzących się z odmiennych tradycji badawczych. Konwencja ta wyraziście podkreśla interdyscyplinarny charakter politologii, która w swym instrumentarium badawczym wykorzystuje bogaty arsenał metod i technik agregowanych nie tylko z pokrewnych dziedzin nauk społecznych, lecz także dyscyplin formalnych. Aspekt ten uwidacznia struktura rozdziałów drugiej części, gdzie Russell Hardin próbuje naszkicować metodologiczne podstawy refleksji normatywnej, a Mark Bevir ukazuje ściśle zależności między filozofią, która tworzy metametodologiczne podstawy badań polityki, a doбором określonej teorii i metody badawczej. Z kolei Scott de Marchi i Scott E. Page analizują modele obliczeniowe jako specyficzną formę tzw. metod numerycznych. Ukazują tu przydatność analizy logarytmicznej realizowanej na wzór matematyki, inżynierii, fi-

zyki czy biologii w badaniach politologicznych. Rachunek prawdopodobieństwa czy inne modele obliczeniowe są tu przedstawione jako systematyczna i skuteczna metoda dla rozciągania zasięgu zastosowań metod dedukcyjnych, zwłaszcza do analizy interakcji aktorów politycznych w procesach decyzyjnych.

Potrzebę interdyscyplinarnego ujmowania metodologicznej sfery badań uzasadnia także Mark Bevir, znany nie tylko teoretykom polityki profesor University of Berkeley. W swoim tekście ukazuje on różne tradycje badawcze, które z perspektywy metateoretycznej odzwierciedlają odmienne poglądy na możliwości naukowego poznania złożonej materii, jaką jest sfera polityki. Argumentuje zarazem za koniecznością głębszego namysłu nad ontologiczno-epistemologicznym fundamentem badań politologicznych, które w tradycyjnej formie są zbyt mocno zaangażowane, a w konsekwencji często redukowane do metod empirycznych. Z drugiej strony implementacja i agregacja podejść związanych z nowymi prądami intelektualnymi powinna iść w parze z ich filozoficzną weryfikacją. Współczesne podejścia badawcze, dążąc do aktualizacji perspektywy poznawczej, w coraz większym stopniu inspirują się formułowanymi w ramach epistemologicznych debat argumentami i nowymi nurtami teoretycznymi, przejmując i przystosowując dla własnych potrzeb charakterystyczne dla nich instrumentarium metodologiczne. Jednak, jak argumentuje autor,

nowe pojęcia czy terminy filozoficzne przenoszone na grunt badań politologicznych bez ich głębszego uzasadnienia stają się niekiedy źródłem sporego zamieszania. Oznacza to także, że ostatecznym kryterium wyznaczającym możliwości uprawomocnionego zastosowania nowych procedur badawczych jest odniesienia procedur postępowania badawczego do sfery epistemologicznej, a nawet ontologicznej.

Interdyscyplinarny wgląd we wzbogacony epistemologiczną refleksją nad naturą poznania pozwala bardziej kompleksowo spojrzeć na dorobek nauk politycznych i relacje jakie kształtują się między poszczególnymi podejściami teoretycznymi. Akcentuje zarazem potrzebę szerszego ujmowania metodologii badań politologicznych. W istocie obejmuje ona bowiem nie tylko wiedzę dotyczącą samej metody, ale także sposobów naukowego uprawomocnienia wysiłków poznawczych, przeobrażeń procedur badawczych oraz kryteriach wartości poznawczej. Ta konstatacja prowadzi między innymi do namysłu nad dynamiką przeobrażeń metod badawczych. Charakterystykę zmian w trendach metodologicznych uwidacznia Simon Jackman, który w rozdziale 6, opierając się na statystycznych wyliczeniach, ukazuje, iż liczba zastosowań pojęć czy wyrażeń charakterystycznych dla danego nurtu teoretycznego wzrasta bądź maleje wraz z popularnością związanych z tym nurtem metod badawczych. Tego typu spostrzeżenia potwierdzają fakt, że

dynamicznym przeobrażeniom społecznym i praktyki politycznej towarzyszy z reguły zmiana jej naukowego oglądu i modyfikacje warsztatu badawczego. Zastosowanie takich pojęć, jak postpolityka, globalizacja czy wirtualna demokracja jest wyrazem poszukiwań nowych sposobów interpretacji i konceptualizacji przestrzeni politycznej, które mogłyby zniwelować dotychczasowe ograniczenia zwłaszcza w eksplanacyjnej i predyktywnej funkcji nauki o polityce.

Wyrazem tych tendencji są między innymi próby równouprawnienia i integracji metod jakościowych z ilościowymi. Głównie tym zagadnieniom poświęcone są pozostałe części omawianego podręcznika. W rozdziale piątym Gary Goertz akcentuje rolę i znaczenie pojęć dla teoretycznej konceptualizacji badań i procesów dobierania adekwatnej oraz wiarygodnej metody ich realizacji. Istotnym wskazaniem jest tu potrzeba konceptualizacji badań oparta na możliwości zastosowania pojęć, które mają odniesienia do określonych indyktorów czy mierzalnych wskaźników pomiaru. Podkreśla przy tym, że konceptualizacja i analiza pojęciowa nadal jest jednym z podstawowych zabiegów metodologicznych wyznaczających nie tylko sposób podejścia teoretycznego, ale także kolejność etapów postępowania, a często nawet strukturę wyводу badawczego. Z kolei Charles C. Ragin w rozdziale 8 odróżnia pojęcia pomiaru i kalibracji jako odmiennych procedur badawczych.

Część piąta charakteryzuje eksperyment i możliwości jego zastosowania w badaniach politologicznych. Analiza metod tego typu jest tym bardziej istotna, że jak wskazują Morton i Williams w rozdziale 14, ostatnie trzy dekady znamionuje wzrastająca liczba zastosowań eksperymentów w badaniach polityki, co oznacza ich użyteczność w procesach przyczynowego uzasadniania i formułowania wniosków. Część szósta i siódma podejmują kwestie ilościowych narzędzi opisu i wnioskowania przyczynowego. Natomiast część ósma poświęcona jest jakościowym narzędziom opisu i wnioskowania przyczynowego. Autorzy poszczególnych rozdziałów koncentrują się zwłaszcza na metodach i technikach selekcji, klasyfikacji i operacjonalizacji danych jakościowych mających zastosowanie w badaniach ankietowych, wywiadach i studium przypadku.

Podsumowując, można stwierdzić, iż recenzowane opracowanie podejmuje niezwykle ważne zagadnienia teoretyczno-metodologiczne – które wydają się kluczowe dla procesu ustalania statusu i tożsamości politologii – w tym także fundamentalne problemy, z którymi borykają się współcześni badacze w procesach naukowego poznania polityki. Ukazuje przy tym współczesne trendy. Chodzi tu między innymi o wspomniane kwestie związane z większą otwartością na zagadnienia epistemologiczne i ogólnometodologiczne, szerszą akceptacją dla interdyscyplinarnych zastosowań metod badaw-

czych, a także zwrotem zainteresowań ku metodom jakościowym, które charakteryzują się między innymi mniejszym formalizmem i purytanizmem. Niewątpliwie trendy te wpisują się także w aktualne zainteresowania polskich politologów. Są one obecne w krajowym dyskursie akademickim, co uwidacznia choćby publikacja będąca pokłosiem I Ogólnopolskiego Kongresu Politologii pt. *Demokratyczna Polska w globalizującym się świecie* czy opracowanie zbiorowe z konferencji metodologicznej w Lublinie pt. *Teoretyczne i metodologiczne wyzwania badań politologicznych w Polsce*. Wydaje się, że publikacjom tego typu nie grozi rychła dezaktualizacja. Pogłębiające się zróżnicowanie teoretyczne we współczesnej nauce o polityce wiąże się bowiem z koniecznością ponownego poszukiwania odpowiedzi na wiele fundamentalnych pytań dotyczących jej funkcji, metodologicznego statusu, aktualnych celów badawczych oraz sposobów naukowego uprawomocnienia politologicznych dociekań. Próby konstruktywnych odpowiedzi na te pytania do dziś inicjują zazwyczaj gorące polemiki między badaczami reprezentującymi odmienne stanowiska, wyznaczając zarazem tendencje rozwojowe i kierunki przeobrażeń teoretycznych podstaw badań polityki.

■ Jarosław Nocoń